

Joukkoliikenteen järjestämistapaselvitys

Kunnanhallitus 04.04.2022 § 70
118/08.01.00/2022

Valtuuston hyväksymässä talousarviossa 2022 8.11.2021 § 89 on hyväksyty vuoden 2022 strategiset tavoitteet ja teot. Joukkoliikennettä koskevana tekona on hyväksytty joukkoliikenteen järjestämistavan ratkaiseminen. Mittareiksi teolle on asetettu erillinen järjestämistapaselvitys, päätöksenteko järjestämistavasta sekä yhteisen lipputuotteen edistäminen Länsi-Uudellamaalla sekä pääkaupunkiseudulla. Vihdin kunta on edistänyt joukkoliikenteen järjestämistapaselvitystä yhteistyössä Ely-keskuksen ja alueen kuntien kanssa.

Joukkoliikenteen palvelulupaus ja nykytilanne

Kunnan joukkoliikenteen laajuuden perusteena on valtuustossa hyväksytty Vihdin kunnan joukkoliikenteen palvelulupaus. Palvelulupauksella pyritään turvaamaan opiskelu ja työssäkäyntiliikennettä kylistä ja taajamista Nummelaan, Helsinkiin, Lohjalle ja Karkkilaan. Vihdin kunnanvaltuusto hyväksyi 10.9.2018 § 27 joukkoliikenteen palvelulupauksen ensimmäisen kerran ja palvelulupausta on sen jälkeen päivitetty kunnanhallituksessa 08.02.2021 § 22 ja hyväksytty kunnanvaltuustossa 15.02.2021 § 1.

Tällä hetkellä palvelulupaus ei täysin toteudu. Palvelulupaus toteutuu vain 89,8 prosenttisesti. Koronaepidemian aiheuttaman poikkeustilanteen ja selkeän matkustajamäärän aleneman takia on jouduttu palvelulupausta soveltamaan niin, että kriittinen opiskelu- ja työssäkäyntiliikenne voidaan turvata.

Pohjolan liikenne on ilmoittanut lopettavansa kaikki linja-autovuoronsa Länsi-Uudellamaalla 3.6.2022 alkaen liiketoiminnallisista syistä. Pohjolan liikenteen ilmoituksella on merkittäviä vaikutuksia kunnan joukkoliikenteen palvelutasoon. Vihdin kunta on tiivistänyt yhteistyötä alueen kuntien ja ELY-keskuksen kanssa, jotta Pohjolan liikenteen ilmoituksen vaikutukset palvelulupaukseen jäisivät mahdollisimman vähäisiksi. ELY-keskus kilpailuttaa ensi kesälle korvaavia vuoroja turvaamaan kriittiset työssäkäynti-, opiskelu- ja koululaismatkat. Puutteita tällä hetkellä on illan viimeisissä vuoroissa. Syksyn vuoroliikenteen tilanne on vielä avoin, mutta joukkoliikenteen turvaamiseksi valmistellaan parhaillaan toimenpiteitä. Näistä informoidaan valmistelun edetessä kunnanhallitusta ja kuntalaisia.

ELY:n tilaama alueellinen järjestämistapaselvitys

ELY-keskus teetti vuonna 2020 ELY-vetoisen alueellisen (Länsi-Uusimaa) järjestämistapaselvityksen, joka valmistui Sitowise Oy:n tekemänä 8.12.2020. ELY-keskus tilasi Sweco Infra & Rail Oy:ltä uuden

järjestämistapaselvityksen keväällä 2021. Selvityksessä ovat olleet mukana Vihdin, Karkkilan ja Inkoon kunnat sekä Lohjan kaupunki. Selvitys on valmistunut ja on esitelty kuntien viranhaltijoille ja luottamushenkilöille 9.3.2022.

Työn tavoitteena oli määrittää joukkoliikenteen järjestämistavan vaihtoehdot Länsi-Uudellamaalla. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, miten eri järjestämistavoilla voidaan vaikuttaa matkustajien kokemaan palvelun laatuun ja muodostaa joukkoliikenteestä järkevä ja kustannustehokas kokonaisuus. Tavoitteena oli myös tunnistaa, mitä kunnat haluavat joukkoliikenteen laadun ja palvelutason osalta sekä mitä kustannuksia tästä seuraa ja kenelle kustannukset kohdistuvat.

ELY:n tilaamassa järjestämistapaselvityksessä esitetetään, jos joukkoliikenne otetaan alueellisesti haltuun, järjestäjätahona toimisi joko ELY tai kunnat. Kuntavetoisissa järjestämistapaskenaarioissa kunnat vastaavat toimivaltaisena viranomaisena suunnittelualueen avoimen joukkoliikenteen järjestämisestä sekä liikenteen hankinnasta. Toimivaltaisuuden edellytyksenä on se, että kunta tai kuntayhtymä on liikennepalvelulain 181 § mukainen toimivaltainen viranomainen. Muutoin kunta tai kuntayhtymä voi hankkia alueelleen vain joukkoliikennettä, joka ei ylitä kuntarajoja. ELY-keskus on jo toimivaltainen viranomainen, vakiintunut toimija esim. HSL:n ja Traficom:n suuntaan, jolla on jo runsaasti kokemusta liikenteen järjestämisestä ja hankkimisesta.

Järjestämistahon lisäksi selvityksessä esitetään vaihtoehtoja, että järjestetäänkö liikenne brutto- vai nettomallilla. Bruttomallissa lipputulot tulevat tilaajalle ja nettomallissa jäävät liikennöitsijälle. Bruttomallilla joukkoliikenteen haltuunoton kokonaiskustannus Vihdille Swecon selvityksen mukaan olisi 1,4 M€ ja nettomallissa 1,88 M€.

ELY:n järjestämistapaselvityksessä ei ole huomioitu kunnan koulukuljetuksia tai sosiaalihuollon kuljetuksia, mutta Vihdin kunnan ostoliikenne ja palveluliikenne on huomioitu kustannuksissa. Vihdin kunnan ostoliikenne ja palveluliikenne olivat vuodelta 2021 yhteensä noin 0,85 miljoonaa euroa. Vuoden 2021 koulukuljetusten kustannukset olivat 1,6 miljoonaa euroa ja sosiaalihuollon kuljetukset 0,77 miljoonaa euroa. Sosiaalihuollon kuljetuksista vastaan Perusturvakuntayhtymä Karviainen.

Joukkoliikenteen muutokset Vihdissä ja aikaisemmat joukkoliikenteen selvitykset

Kansallinen joukkoliikennelaki astui voimaan 3.12.2009. Suuri osa Vihdin alueen siirtymä-ajan liikennöintisopimuksista päättyi kesällä 2017, mikä aiheutti merkittäviä muutoksia linja-autoliikenteen markkinaehtoiseen vuorotarjontaan. Joukkoliikenteen lippu- ja informaatiojärjestelmät ovat olleet myös murroksessa. Kunta ei lainsäädännön mukaan saa maksaa tukea markkinaehtoiselle liikenteelle ja liikennöitsijät ovat avanneet markkinoille omia yhtiökohtaisia lipputuotteitaan. Lipputuen päättymisen vuoksi Vihti-lippu poistui käytöstä vuoden 2017 aikana. Matkahuollon keskeinen rooli linja-autoliikenteen informaation tuottajana ja ylläpitäjänä

on muuttunut ja tämä on tuonut kunnalle haasteita lippu- ja aikatauluinformaation saralle. Tästä on esimerkkinä ettei nykyisessä markkinaehtoisessa liikennöinnissä saada yhtenäistä lipputuotetta.

Kunnanhallitus päätti 25.9.2017 § 192 käynnistää selvityksen Vihdin joukkoliikenteestä. Työ käynnistyi marraskuussa 2017 ja sitä viimeisteltiin helmikuuhun 2018 asti. Työn toteutuksesta vastasi Sitowise Oy ja toteutusta ohjasi Vihdin kunnan, Uudenmaan ELY-keskuksen ja Helsingin seudun liikenteen (HSL) asiantuntijoista koostunut ohjausryhmä.

Kunnanhallitus päätti 5.3.2018 § 27 esittää Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä HSL:lle kuntakohtaisen selvityksen tekemistä Vihdin HSL:een liittymisen vaikutusten arvioinnista.

Kuntakohtainen HSL-selvitys käynnistettiin huhtikuussa 2018 ja se valmistui lokakuussa 2018. Työn toteutuksesta vastasi Strafica Oy ja sitä ohjasi HSL:n ja Vihdin kunnan edustajista koostunut ohjausryhmä. Selvitystyön tuloksia esiteltiin kunnanhallitukselle 29.10.2018. Kuntakohtaisen HSL -selvityksen mukaan Vihdin kustannukset vuositasolla olisivat noin 2,5 miljoonaa euroa. Kun kustannuksissa huomioidaan Vihdin joukkoliikenteen palvelulupauksen mukaiset Karkkilan yhteydet, olisi loppusumma noin 2,6 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi HSL:ään liittyminen vaatisi kertaluontoisen 240 000 euron peruspääoman maksamisen.

Samana vuonna tehdyn Sitowise Oy:n tekemän joukkoliikenteen järjestämistapaselvityksen laskelmien mukaan ELY -vetoisen PSA -mallin kustannukset olisivat noin 2,1 miljoonaa euroa. Operointikustannukset sisältävät palvelulupauksen mukaiset yhteydet (myös Lohjan ja Karkkilan suuntaan), kunnan nykyiset sisäiset ostovuorot sekä Nummela - Leppävaara välin yhteydet, jotka on huomioitu HSL -selvityksen kustannusarvioissa.

Kunnanvaltuuston 10.12.2018 kokouksessa esiteltiin kolme vaihtoehtoa joukkoliikenteen järjestämistavaksi, HSL-malli, ELY vetoinen PSA-malli ja markkinaehtoinen malli. Kunnanvaltuusto päätti 10.12.2018 § 49 merkitä joukkoliikenteen järjestämistapaselvityksen tiedoksi. Käsittelyn aikana keskustelun kuluessa tehtiin päätösehdotus, että kunnanvaltuusto edellyttää, että Vihdin kunta jatkaa liittymisneuvotteluja HSL:n kanssa siten, että Vihdin HSL jäsenyys tulisi voimaan 1.1.2020. Äänestyksessä ehdotus ei saanut tarvittavaa kannatusta ja joukkoliikenteen järjestämistapa merkittiin tiedoksi.

Tiivistelmä ja järjestämistapaselvityksen kanssa eteneminen

Järjestämistapaselvitystyön sekä nykyisen markkinavetoisen joukkoliikenteen murrostilanteen myötä Länsi-Uudenmaan kunnat ja ELY-keskus ovat tiivistäneet yhteistyötä ja keskusteluyhteyksiä on avattu kuntien välillä. Keskusteluissa on tullut esille, että Vihdin kunnalla ja Lohjan kaupungilla on yhteisiä intressejä liikenteen järjestämistavoissa ja

palvelujen kattavuudessa sekä laadussa. Tämän lisäksi yhteistyötä Raaseporin ja Hangon kanssa on ylläpidettävä ja tiivistettävä, sillä sairaaloiden ja toisen asteen opiskelumahdollisuuksien kautta liikenteellinen alue on koko Länsi-Uusimaa.

ELY:n mukainen alueellinen järjestämistapa voisi aloittaa korkeintaan vasta vuonna 2023 syksyllä. Mikäli Vihdin kunta aikoo päätyä ELY:n mukaiseen järjestämistapaan, kuntien tulisi tehdä päätökset kesään 2022 mennessä.

Vihdin kunta on ollut HSL:ään yhteydessä selvityksen päivityksen osalta. HSL:n näkökulmasta aikaisemmin tehty selvitys antaa riittävät perusteet asian ratkaisemiseen, jonka takia eivät näe tarpeelliseksi päivittää aikaisemmin tehtyä selvitystä.

Joukkoliikenne on nykyisessä kuntastrategiassa sekä valmisteilla olevassa kuntastrategiassa tärkeä kokonaisuus, jonka takia on tärkeää löytää ratkaisu järjestämistapaan.

Valmistelija	Vs. kuljetusasiantuntija Marjaana Roine p. 044 467 5233 Talousjohtaja Jere Laine p. 044 467 5554
Esittelijä	Kunnanjohtaja Erkki Eerola
Ehdotus	Kunnahallitus merkitsee tiedoksi Länsi-Uudemaan joukkoliikenteen järjestämistapaselvityksen ja edellyttää että joukkoliikenteen järjestämistapa tuodaan päätöksentekoon kesäkuuhun mennessä.
Päätös	Kunnanhallitus hyväksyi kunnanjohtajan ehdotuksen yksimielisesti.